

Stödstruktur för innovativ inkludering i arbetsliv och samhälle

Insatser och lärdomar i Sveriges nationella kompetenscenter
för social innovation i Europeiska socialfonden 2022-2023

Referens

Mötesplats Social Innovation (2023). Stödstruktur för innovativ inkludering i arbetsliv och samhälle – insatser och lärdomar i Sveriges nationella kompetenscenter för social innovation i Europeiska socialfonden 2022-2023. Malmö: Mötesplats Social Innovation.

Info

Utgivningsår: 2023

Utgivare: Mötesplats Social Innovation

Författare: Malin Lindberg, gästprofessor i social innovation vid Malmö universitet

Formgivare: Kajsa Kidman, kommunikatör vid Mötesplats Social Innovation

Finansiär: Europeiska Socialfonden

Mötesplats Social Innovation

Mötesplats Social Innovation är en nationell kunskaps- och samverkansplattform, med säte vid Malmö universitet och med regionala noder vid Högskolan i Borås, Jönköping University, Luleå tekniska universitet, Malmö universitet, Umeå universitet och Örebro universitet. Mer info: www.socialinnovation.se

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Social innovation i Europeiska socialfonden	6
2.1. Vad är social innovation?	6
2.2. Hur stöttas social innovation i ESF?	7
2.3. Hur utvecklas sociala innovationer i ESF-projekt?	9
2.4. Hur sker spridning och skalning i social innovation?	11
3. Kompetenscentrets insatser	15
3.1. Projektnivå	15
3.2. Programnivå	19
3.3. Systemnivå	22
4. Diskussion om kompetenscentrets insatser och lärdomar	25
4.1. Hopp och potential	25
4.2. Räckvidd och handlingsutrymme	26
4.3. Samverkan och samskapande	27
5. Referenser	29

1. Inledning

Europeiska socialfonden (ESF) har stöttat insatser för sysselsättning, yrkesutbildning och omskolning ända sedan den inrättades 1957 inom Europeiska ekonomiska gemenskapen (EEG), sedermera Europeiska unionen (EU).¹ Under årens lopp har ESF:s stöd allt mer inriktats på utveckling, test och spridning av innovativa insatser för arbetstillfällen, utbildning, livslångt lärande, social inkludering och minskad fattigdom.² Kring 2010 började ”social innovation” användas som benämning inom EU för sådana insatser. I ESF:s nuvarande programperiod, ESF+ 2021–2027, definieras social innovation som:

”...utveckling och genomförande av nya idéer (när det gäller produkter, tjänster, metoder och modeller), och som samtidigt tillgodoser sociala behov och skapar nya sociala relationer eller samarbeten (...) varigenom samhället gynnas och dess förmåga att agera förstärks.”³

Ett praktiskt exempel på social innovation som stöttats av ESF i Sverige är ”Universell utformning av arbetsplatser” (UUA). Där har fackförbund, arbetsgivare, myndigheter och intresseorganisationer gemensamt utvecklat metoder och modeller för att utforma arbetsplatser som fungerar för en mångfald av människor, oavsett funktionsvariation, ursprung, kön m.m., utan utpekande och stigmatiserande särlösningar.⁴ Ett annat exempel är kursen ”Socialt arbete som mobilisering och entreprenörskap” vid Socialhögskolan på Lunds universitet, som utvecklades i ett ESF-finansierat projekt. Där studerar socionomstudenter tillsammans med företrädare från brukar- och intresseorganisationer, med egna erfarenheter av marginalisering och utanförskap, som gemensamt utformar nya arbetssätt för en inkluderande socialtjänst.⁵

Alla EU-länder förväntas i nuvarande programperiod att stötta social innovation i sina nationella ESF+-program, i syfte att möjliggöra nytänkande lösningar och anpassa politiska åtgärder till sociala förändringar.⁶ I det svenska ESF+-programmet har ett särskilt programområde inrättats för social innovation, som fördelar projektmedel till utveckling av nytänkande lösningar som möter samhällsutmaningar inom social inkludering, arbetsmarknad och utbildning.⁷ Som en del i detta har Svenska ESF-rådet finansierat ett nationellt kompetenscenter för social innovation⁸, som ska bidra med kunskaps- och erfarenhetsutbyte, analys och lärande, metodutveckling m.m. för projektägare, programansvariga och andra berörda samhällsaktörer⁹.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0023>

² BEPA 2011; Edmiston 2015; European Union 2018; Sabato et al. 2017; von Jacobi et al. 2017

³ Europeiska unionen 2021, artikel 2, paragraf 8

⁴ <https://uua.se/>

⁵ <https://www.lu.se/lubas/i-uoh-lu-SOAN73>

⁶ Europeiska unionen 2021, paragraf 29

⁷ <https://www.esf.se/vara-fonder/socialfondsprogrammet-esf-2021-2027/#E:-Social-innovation>

⁸ <https://socialinnovation.se/kompetenscenter-for-social-innovation/>

⁹ Exempelvis projektparter och medfinansierare i ESF-projekt, eller organisationer i civilsamhälle, näringsliv och offentlig sektor som berörs av de samhällsutmaningar som adresseras i ESF:s projekt och program.

Förhoppningen är att en sådan stödstruktur ska underlätta utvecklingen av sociala innovationer som är:

- **Effektiva** för att möta aktuella samhällsutmaningar.
- **Varaktiga** över tid genom initiering, etablering och integrering i samhället.
- **Värdeskapande** på individ-, organisations- och samhällsnivå.

Kompetenscentret drivs av Mötesplats Social Innovation (MSI) som är en nationell kunskaps- och samverkansplattform med säte vid Malmö universitet och med regionala noder vid Högskolan i Borås, Jönköping University, Luleå tekniska universitet, Malmö universitet, Umeå universitet och Örebro universitet.¹⁰ Samverkansparter i kompetenscentret är Nationella nätverket för samordningsförbund (NNS)¹¹ – som samlar 75 samordningsförbund¹² runt om i landet – och Partnerskapet för sociala innovationer i Örebro län¹³ – som samlar 22 civilsamhällesorganisationer, tio kommuner, tre samordningsförbund, två myndigheter, ett universitet och en region.

"Syftet med rapporten är att bättre förstå förutsättningarna för att främja innovativ inkludering i arbetsliv och samhälle genom en nationell stödstruktur för social innovation i ESF:s program och projekt."

I denna rapport beskrivs och diskuteras kompetenscentrets insatser under 2022-2023. Syftet med rapporten är att bättre förstå förutsättningarna för att främja innovativ inkludering i arbetsliv och samhälle genom en nationell stödstruktur för social innovation i ESF:s program och projekt. Rapporten är framtagen inom kompetenscentrets insatsområde för analys och lärande, där tidigare kunskaper och kompetenscentrets löpande lärdomar tillvaratas och nyttiggörs för projektägare, programansvariga och andra berörda aktörer. Rapporten riktas i första hand till kompetenscentrets parter och intressenter, men kan även läsas av andra med intresse för förutsättningarna att möta samhällsutmaningar på nytänkande sätt.

Rapporten bygger på material från kompetenscentrets insatser på:

- **Projektnivå** – med coaching, koalitions träffar och klusterutvärdering för ESF-projekt
- **Programnivå** – med reflektionsmöte och lärtillfällen för Svenska ESF-rådet
- **Systemnivå** – med samverkan och stödstrukturer för ekosystemet i social innovation.

Materialet till rapporten har samlats in genom deltagande observationer vid kompetenscentrets aktiviteter, samt dokumentstudier av kompetenscentrets arbets- och kommunikationsmaterial. Materialinsamlingen har utförts av kompetenscentrets team av forskare, projektledare och koordinator¹⁴. Sammanställning och analys av materialet har utförts av en av forskarna i teamet¹⁵, i dialog med övriga teamet och kompetenscentrets intressenter¹⁶.

¹⁰ www.socialinnovation.se

¹¹ <http://nnsfinsam.se/>

¹² Samordningsförbund är lokala samarbeten mellan Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, kommun och region, som finns i 274 av Sveriges 290 kommuner, se <https://www.finsam.se/>.

¹³ <https://utveckling.regionorebrolan.se/sv/psi>

¹⁴ I det team som genomfört materialinsamlingen ingår bland andra Anna Tengqvist (koordinator), Tom Roodro (projektledare), Helena Stavreski (forskare), Fredrik Björk (forskare) och Malin Lindberg (forskare).

¹⁵ Malin Lindberg

¹⁶ Exempel på intressenter som involverats i detta är ESF-rådet, ESF-projekt, NNS, Partnerskapet för social innovation i Region Örebro, samt kompetenscentrets vetenskapliga referensgrupp.

2. Social innovation i Europeiska socialfonden

I detta avsnitt sammanfattas tidigare kunskaper om social innovation, både generellt och i relation till ESF.

2.1. Vad är social innovation?

Alla innovationer kan sägas ha en social dimension i och med att de utvecklas och används i ett socialt sammanhang samt att de får sociala konsekvenser.¹⁷ Däremot används social innovation som benämning på de innovationer vars primära mål och medel är sociala.¹⁸ Det innebär dels att deras främsta syfte är att möta samhällsutmaningar och förbättra människors livsvillkor, dels att de utvecklas genom kollektiva processer där det skapas nya sociala praktiker, relationer och strukturer. Dessutom har tre centrala dimensioner urskilts i social innovation¹⁹:

- Möta sociala behov
- Förändra sociala relationer
- Öka människors egenmakt (eng. empowerment)²⁰

I relation till ESF talas det om "employment social innovation"²¹ som kan översättas till arbetslivsrelaterad social innovation, samt om "social innovation of work and employment"²² som kan översättas till social innovation inom arbete och anställning. I detta omfattas dels "workplace innovation" (sv. arbetsplatsinnovation) som handlar om innovativa insatser på organisationsnivå, t.ex. inom arbetsorganisation och medarbetarinflytande. Dels omfattas "innovation in the labour market" (sv. innovation på arbetsmarknaden) som handlar om innovativa insatser på samhällsnivå, t.ex. för ett hållbart och inkluderande arbetsliv. I och med att ESF fokuserar på fler områden än enbart arbetslivet – t.ex. utbildningsområdet och social inkludering – talas det även om "welfare innovation"²³ (sv. välfärdsinnovation), "policy innovation"²⁴ (sv. policyinnovation) och "governance innovation"²⁵ (sv. innovation i styrning, ledning och organisering).

Empiriska studier visar att sociala innovationer utvecklas i alla samhällssektorer – civilsamhälle, offentlig sektor, näringsliv och akademi – och ofta i tvärsektoriell samverkan.²⁶ De visar även att sociala innovationer kan utvecklas på alla nivåer i samhället – från lokal till global nivå. Andra studier har försökt ringa in vad som är det "nya" eller "nytänkande" i social innovation och dragit slutsatsen att det handlar om något som både:

¹⁷ Styhre 2013

¹⁸ Mulgan & Pulford 2010

¹⁹ Moulaert et al. 2013

²⁰ Med egenmakt menas människors handlingsutrymme att påverka sina egna liv och sitt samhälle.

²¹ Ahmed et al. 2017

²² Pot et al. 2012

²³ Brandsen et al. 2016

²⁴ Sabato et al. 2017

²⁵ Ahmed et al. 2017

²⁶ Brandsen et al. 2016; Butzin & Terstriep 2018; Nordiska ministerrådet 2014; Transit 2016

- **Skiljer sig åt** från det som redan är etablerat i samhället, utifrån de sociala målen och medlen.²⁷ Det kan handla om något som är nytt i det aktuella sammanhanget, t.ex. för ett visst verksamhetsområde eller en viss organisation, målgrupp eller plats. Det kan även handla om på vilket sätt det skiljer sig åt, t.ex. att det består i en ny metod, tjänst verksamhet m.m., eller att det utvecklas genom nytänkande samarbeten och samskapande med målgrupper och intressenter. Det kan även skilja sig åt genom alternativa sätt att förstå en viss samhällsutmaning eller alternativa samhällsvisioner.
- **Uppfattas vara bättre** än det som är etablerat i samhället, utifrån de sociala målen och medlen.²⁸ Det kan handla om något som uppfattas som mer rättvist, hållbart eller effektivt. Eftersom detta avgörs av bedömarens värderingar, intressen och ideologier, kan olika samhällsaktörer ha skilda uppfattningar om vilken förnyelse som är önskvärd. Vissa kan förespråka social innovation som ett sätt att möjliggöra ideella och kommersiella alternativ till offentliga välfärdstjänster, medan andra som ett sätt att mobilisera människor politiskt för att förbättra det offentliga välfärdssystemet.²⁹

2.2. Hur stöttas social innovation i ESF?

"Inom EU sätts stort hopp till social innovation som ett sätt att tackla samhällsutmaningar såsom ohälsa, segregation och klimatförändringar"

Inom EU sätts stort hopp till social innovation som ett sätt att tackla samhällsutmaningar såsom ohälsa, segregation och klimatförändringar, samt nå de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.³⁰ Sådana mål och utmaningar kallas för "wicked problems" då de sällan har enkla lösningar och ofta komplexa orsakssamband.³¹ Eftersom samhällets befintliga insatser inte räckt till för att nå på sådana problem efterfrågas nytänkande perspektiv och angreppssätt. Inom ESF efterfrågas till exempel innovativa insatser för att hantera utmaningar i form av arbetslöshet, utanförskap och fattigdom.³² Inte minst bland personer med ohälsa, funktionsnedsättning, utländsk bakgrund eller låg utbildningsnivå, som har en allt svårare situation i arbetslivet och övriga samhällslivet på grund av ökade kompetenskrav, försämrade arbetsvillkor, skärpta villkor för arbetslöshets- och socialförsäkringar, samt att många sociala problem omdefinierats till en fråga om arbetslöshet.³³

EU:s insatser för att främja social innovation i ESF har fokuserats i flera forsknings- och policyrapporter.³⁴ Bland annat framhålls att ESF har stöttat insatser för sysselsättning, yrkesutbildning och omskolning ända sedan fonden inrättades 1957, varefter fokuset successivt ökat på innovativa insatser för att främja arbetstillfällen, social inkludering, utbildning, livslångt lärande och motverka fattigdom.³⁵

²⁷ Lindberg 2021

²⁸ Phills et al. 2008; Segnestam Larsson & Brandsen 2016

²⁹ Bock 2016; Copus et al. 2017; Denvall & Wright Nielsen 2006; European Union 2017; Martinelli 2013

³⁰ BEPA 2011; Bonnedahl et al. 2022; Grimm et al. 2013

³¹ Rittel & Webber 1973

³² Lindberg et al. 2018, 2022

³³ Garsten & Jacobsson 2004; Lindberg et al. 2022

³⁴ Ahmed et al. 2017; Edmiston 2015; European Communities 2004; European Union 2018; Lindberg et al. 2018; Sabato et al. 2017; von Jacobi et al. 2017

³⁵ European Communities 2004; European Union 2018; Lindberg et al. 2018; Sabato et al. 2017

I programperioden 2000-2006 öronmärktes en del av ESF:s budget till innovativa insatser för att främja nya angreppssätt och identifiera lovande exempel, med fokus på social dialog och lokala sysselsättningsstrategier.³⁶ Samtidigt initierades Equal-programmet för att stötta utveckling och spridning av nya metoder för att bekämpa diskriminering och ojämlikhet på arbetsmarknaden, samt främja social och yrkesmässig integration bland immigranter, med egenmakt/empowerment som en röd tråd.³⁷ Lärdomarna från Equal sammanställdes i en policyrapport om hur innovation skulle kunna främjas i ESF:s efterföljande programperiod 2007-2013.³⁸ I linje med detta stöttades innovativa insatser i den programperioden, genom nytänkande projekt, tvärssektoriella partnerskap och transnationellt erfarenhetsutbyte.³⁹ Under nästa programperiod 2014–2020 integrerades även delar av Leader-programmet i ESF, som stöttar innovativa insatser på lokal nivå genom så kallad "lokalt ledd utveckling" (eng. community-led local development) med tvärssektoriell samverkan som en röd tråd.⁴⁰

Kring 2010 började social innovation användas som benämning för innovativa insatser inom EU, vilket fick fäste även inom ESF.⁴¹ I programperioden 2014–2020 infördes social innovation som en genomgående princip i ESF, med särskilt fokus på att testa och utvärdera nytänkande lösningar samt använda dem i större skala.⁴² I nuvarande programperiod, ESF+ 2021–2027, förväntas alla EU-länder stötta social innovation i sina nationella ESF-program, för att möjliggöra nytänkande lösningar och anpassa politiska åtgärder till sociala förändringar.⁴³ Dessutom har det tidigare fristående programmet "Employment and Social Innovation" (EaSI) införlivats i ESF+, med fokus på att stötta nyskapande sociala projekt.⁴⁴ I Sverige har ett särskilt programområde inrättats för social innovation i det nationella ESF+-programmet (Programområde E) – se Figur 1.

A	Öka möjligheten till ett hållbart arbetsliv för alla	66,5 % tilldelning*	Särskilda mål • Främja livslångt lärande och att uppmantra aktiv inkludering	Insatser för • Arbetslösa inklusive långtidsarbetslösa • Anställda och personer i omställning inklusive egenföretagare • Organisationer	• Myndigheter • Företag • Andra arbetsgivare inom privat, offentlig och idéburen sektor
B	Öka möjligheten till arbete	14 % tilldelning*	Särskilda mål • Förbättra tillgången till sysselsättning för alla arbetsökande	Insatser för • Arbetslösa inklusive långtidsarbetslösa	
C	Minska risken för ekonomisk utsatthet	3 % tilldelning*	Särskilda mål • Främja social inkludering	Insatser för • Individer som befinner sig i, eller riskerar att hamna i fattigdom eller social exkludering	
D	Öka kapaciteten i glesbydgen	6,5 % tilldelning*	Särskilda mål • Modernisera arbetsmarknadens institutioner och tjänster	Insatser för • Övre och Mellersta Norrland	
E	Sociala innovationer	5 % tilldelning*	Särskilda mål • Uppmantra aktiv inkludering	Insatser för • Arbetslösa inklusive långtidsarbetslösa • Anställda och personer i omställning inklusive egenföretagare • Organisationer	• Myndigheter • Företag • Andra arbetsgivare inom privat, offentlig och idéburen sektor
F	Fast-Care - Stöd till ukrainska flyktingar	5 % tilldelning*	Särskilda mål • Främja socioekonomisk integration av tredjelandsmedborgare, inbegripet migranter	Insatser för • Individer som omfattas av EU:s massflyktsdirektiv	

Figur 1. Programområden i det svenska ESF+-programmet

³⁶ European Communities 2004

³⁷ BEPA 2011; European Union 2018; Sabato et al. 2017

³⁸ Equal 2006

³⁹ Edmiston 2015; Sabato et al. 2017

⁴⁰ European Union 2022c

⁴¹ BEPA 2011; Equal 2006; European Union 2018; Sabato et al. 2017

⁴² Europeiska unionen 2013, artikel 9

⁴³ Europeiska unionen 2021, paragraf 29

⁴⁴ <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/sv/easi-delen-av-esf>

Avsikten med Programområde E är att stötta nytänkande lösningar som kan möta de utmaningar som finns inom social inkludering, arbetsmarknad och utbildning.⁴⁵ Som en del i detta har Svenska ESF-rådet finansierat ett nationellt kompetenscenter för social innovation, som ska stötta ESF-projekt, ESF-rådet och andra berörda aktörer i ekosystemet för social innovation genom kunskaps- och erfarenhetsutbyte, analys och lärande, metodutveckling m.m.⁴⁶ Tidigare har det saknats öronmärkta medel till social innovation i de svenska ESF-programmen, även om det angavs vara viktigt att stötta redan i programmen för perioderna 2007-2013 och 2014-2020.⁴⁷ En projektinventering som genomförts i samarbete mellan Svenska ESF-rådet och Forte visar att ESF finansierade många socialt innovativa projekt i Sverige redan under dessa programperioder.⁴⁸ Redan 2010 tog ESF-rådet dessutom fram en strategi för transnationellt samarbete kring social innovation.⁴⁹

"Som en del i detta har Svenska ESF-rådet finansierat ett nationellt kompetenscenter för social innovation, som ska stötta ESF-projekt, ESF-rådet och andra berörda aktörer i ekosystemet för social innovation"

På policynivå bedöms det främsta mervärdet med ESF:s stöd till social innovation vara att det skapar utrymme för EU:s medlemsländer att utveckla, testa och skala upp nya sätt att möta behov och utmaningar inom arbetsliv och social inkludering.⁵⁰ Detta genom att kombinera stöd till nytänkande projekt, tvärsektoriella partnerskap och transnationellt erfarenhetsutbyte. Dessutom bedöms ESF:s stöd till social innovation ha möjliggjort nytänkande processer för styrning, ledning och organisering i medlemsländerna, så kallad "governance innovation".⁵¹

Detta genom att stärka den offentliga sektorns kapacitet och tvärsektoriell samverkan, förbättra lagar och lagstiftning, samt överbrygga berörda politikområden såsom arbetsmarknads-, utbildnings-, integrations- och socialpolitik. I en uppföljning av medlemsländernas ESF-program under 2014–2020 bedöms dock få av dessa ha stöttat social innovation på ett systematiskt vis eller gett tillräckligt utrymme för experimentella arbetssätt.⁵²

2.3. Hur utvecklas sociala innovationer i ESF-projekt?

Flera forsknings- och policyrapporter beskriver och analyserar praktiska exempel på social innovation i ESF-finansierade projekt, både i Sverige och andra EU-länder.⁵³ Ett exempel är "interkulturella assistenter" i den kommunala socialtjänsten i den tjeckiska staden Brno, som fungerar som en brygga mellan immigranter och offentliga välfärdstjänster baserat på assistenternas egna erfarenheter av att tillhöra en minoritetsgrupp och tala samma språk som migranterna.⁵⁴

Detta utvecklades och testades i ett ESF-finansierat projekt under programperioden

⁴⁵ <https://www.esf.se/vara-fonder/socialfondsprogrammet-esf-2021-2027/#E:-Social-innovation>

⁴⁶ <https://socialinnovation.se/kompetenscenter-for-social-innovation/>

⁴⁷ Europeiska socialfonden 2007, 2014

⁴⁸ Lindberg et al. 2018

⁴⁹ Svenska ESF-rådet 2010

⁵⁰ Ahmed et al. 2017; European Union 2018; Lindberg et al. 2018

⁵¹ Ahmed et al. 2017

⁵² European Union 2018

⁵³ Brandsen et al. 2016; Equal 2006; European Union 2020, 2022; Lindberg et al. 2018, 2022

⁵⁴ European Union 2020, sid 42-43

2014–2020 och har sedan dess spridits till fler platser. Andra varianter på sådana brobyggare har testats även i andra EU-länder, t.ex. Stadtteilmütter i Tyskland⁵⁵, Bydelsmødrene i Danmark⁵⁶, Naapuriäiti i Finland⁵⁷ och Mentormammor i Sverige⁵⁸.

I den nämnda projektinventeringen identifierades 200 ESF-finansierade projekt i Sverige som utvecklade sociala innovationer i form av nya metoder, tjänster och verksamheter, under programperioderna 2007-2013 och 2014-2020.⁵⁹ Det innovativa i dessa projekt bedömdes bland annat bestå i nytänkande sätt att:

- **Identifiera och analysera ouppfyllda behov** bland marginaliserade/exkluderade individer och grupper i arbetslivet och andra delar av samhället.
- **Skapa något nytt i sammanhanget** d.v.s. något som inte tidigare prövats inom ett visst verksamhetsområde eller en viss organisation eller målgrupp.
- **Öka deltagarnas egenmakt** genom att flytta fokus från individuella brister till den enskilda människans potential.
- **Involvera deltagarna** i hela innovationsprocessen för att förstå och möta deras behov.
- **Samverka** över organisations- och sektorsgränser, för att matcha samhällsutmaningens komplexitet.
- **Etablera nya organisationer och samverkansformer** för långsiktig implementering av den lösning som utvecklats och testats.
- **Skapa värde på flera nivåer** i form av social förändring för såväl individer som organisationer och samhällen.

Flera forsknings- och policyrapporter visar att social innovation i ESF-finansierade projekt utvecklas av aktörer inom alla samhällssektorer: civilsamhälle, offentlig sektor, näringsliv och akademi.⁶⁰ Däremot är rollen som projektägare inte jämnt fördelad mellan sektorerna, där en utvärdering av Sveriges ESF-program i perioden 2014–2020 visar att 70% av projektägarna var offentliga aktörer som kommuner, regioner och statliga myndigheter (t.ex. Arbetsförmedlingen).⁶¹ Näst vanligast var aktörer från civilsamhället, där ideella föreningar, ekonomiska föreningar och stiftelser var projektägare i 20% av fallen. Mest sällsynt var projektägare från näringslivet, där aktiebolag var projektägare i 9% av fallen. Några forskningsstudier uppmärksammar även förekomsten av hybridorganisationer i ESF-finansierade projekt, vars organisationsform kan variera – framför allt i form av sociala företag som bedriver affärsverksamhet med samhällsnyttiga ändamål.⁶²

I ESF-finansierade projekt utvecklas sociala innovationer ofta i samverkan mellan aktörer från olika samhällssektorer.⁶³ Den nämnda programutvärderingen visar att företag och offentliga aktörer var de vanligaste samverkansparterna i ESF-projekt under programperioden 2014–2020, medan organisationer från civilsamhället endast medverkade i 10% av fallen.⁶⁴ I den projektinventering som också nämnts konstateras att samverkan varit ett sätt att säkerställa långsiktigheten i ESF-projektens

⁵⁵ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/projects/Germany/neighbourhood-mothers-neukolln-stadtteilmutter-neukolln-integrating-immigrant-mothers-via-local-women

⁵⁶ <https://socialtansvar.dk/indsats/bydelmoedre/>

⁵⁷ <https://cooperativecity.org/2021/09/07/neighbourhood-mothers/>

⁵⁸ Kåks et al. 2022; Lindberg et al. 2022

⁵⁹ Lindberg et al. 2018

⁶⁰ Brandsen et al. 2016; Equal 2006; European Union 2020, 2022; Lindberg et al. 2018, 2022

⁶¹ Sweco 2021

⁶² Gawell 2011; Lindberg et al. 2018

⁶³ Brandsen et al. 2016; Equal 2006; European Union 2020, 2022; Lindberg et al. 2018, 2022

⁶⁴ Sweco 2021

innovationsprocesser, genom delat ansvar för implementering och förvaltning.⁶⁵ Samtidigt finns svårigheter i samverkan kring social innovation, enligt flera forskningsstudier.⁶⁶ Dels kan det finnas motsättningar mellan aktörernas skilda roller, intressen och arbetssätt, dels kan maktrelationen mellan aktörerna vara ojämn p.g.a. deras olika storlek, resurser, mandat, legitimitet m.m. Detta kan leda till så kallad "kooptering" eller "mission drift" där vissa – ofta ideella – aktörer tvingas anpassa sina mål och medel till andra – ofta offentliga – aktörers krav och förväntningar, i utbyte mot stöd eller inflytande.⁶⁷ Samverkan kring social innovation kan även dölja strukturella problem i välfärdssystemet och behovet av mer traditionella politiska reformer, i och med att ideella och kommersiella insatser då delvis kompenserar för välfärdsstatens tillkortakommanden.⁶⁸

"Samverkan kring social innovation kan även dölja strukturella problem i välfärdssystemet och behovet av mer traditionella politiska reformer"

2.4. Hur sker spridning och skalning i social innovation?

I flera forsknings- och policyrapporter understryks vikten av att se social innovation som en process.⁶⁹ Med process menas då den framåtrörelse från samhällsutmaning till samhällsförändring som eftersträvas i social innovation. Denna process kan, förenklat sett, sägas omfatta dessa huvudsakliga faser⁷⁰:

- **Initiering** – där människor går samman för att gemensamt utveckla nytänkande sätt att möta en viss samhällsutmaning.
- **Etablering** – där den utvecklade lösningen permanenteras genom en konkret verksamhetsform, t.ex. ideell förening, socialt företag eller tvärsektorielt partnerskap
- **Integrering** – där den etablerade verksamheten integreras i samhället genom att påverka strukturer, regelverk eller normer i en organisation eller övriga samhället.

Långt ifrån alla sociala innovationer lyckas fullfölja alla faser eller har ens ambitionen att göra det. En europeisk studie av sociala innovationer visar att många initiativ ebbar ut när deras initiala projektfinansiering tar slut.⁷¹ De som trots allt tagit sig hela vägen erfar att social innovation ofta är en utdragen och snirklig process, med ett stegvist prövande och experimenterande.⁷² Det har dock visat sig vara svårt att driva långsiktiga och systematiska innovationsprocesser med de tidsbegränsade projektmedel som ofta finansierar denna sorts initiativ.⁷³ Och då projektmedel vanligen riktas till de delar av processen som rör utveckling och test finns risk för "innovation frenzy" – d.v.s. ständig initiering av nya idéer och lösningar som sedan varken etableras eller integreras i samhället.⁷⁴ Även i ESF är projektmedel den främsta stödformen och som nämnades tidigare bedöms få nationella ESF-program ha stöttat

⁶⁵ Lindberg et al. 2018

⁶⁶ Anheier et al. 2019; Brandsen et al. 2016; Gawell et al. 2020; Lindberg 2021; Lindberg et al. 2018, 2022

⁶⁷ Ebrahim et al. 2014; Lindberg 2021; Meeuwisse & Sunesson 1998

⁶⁸ Bock 2016; Copus et al. 2017; Lindberg 2021; Lindberg et al. 2022; Martinelli 2013

⁶⁹ European Union 2022b; Lindberg 2021; Mulgan & Pulford 2010; Westley et al. 2017

⁷⁰ Cf. Haxeltine et al. 2017; Mulgan & Pulford 2010; Lindberg 2021; Westley et al. 2017

⁷¹ Segnestam Larsson & Brandsen 2016

⁷² European Union 2022b; Lindberg 2021; Mulgan & Pulford 2010

⁷³ Fred 2018; Lindberg 2021; Lindberg et al. 2018; Sweco 2021

⁷⁴ Lindberg 2021; Sveiby et al. 2012

social innovation på ett systematiskt vis med utrymme för experimentella arbetssätt.⁷⁵ Trots detta har vissa ESF-projekt lyckats få till långsiktiga processer, t.ex. genom så kallade ”pärlbandsprojekt” där verksamheten stegvis vidareutvecklas i flera åtföljande projekt eller genom att etablera nya organisationer och samverkanskonstellationer för långsiktig drift och förvaltning.⁷⁶ I detta kan även samordningsförbund vara en resurs i detta, då de erbjuder en rikstäckande struktur för rehabilitering av personer som står långt från arbetsmarknaden, i samarbete mellan Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, kommun och region.⁷⁷

För att förbättra utsikterna för att de sociala innovationer som utvecklas med stöd från ESF ska fullborda sin framåtrörelse från initiering till integrering förespråkas spridning och skalning i flera policyrapporter.⁷⁸ I ESF:s programdokument för perioderna 2014–2020 och 2021–2027 understryks vikten av att testa och utvärdera nytänkande lösningar för att de sedan ska kunna användas i större skala.⁷⁹ I nuvarande program anges dessutom att ”sociala experiment” ska användas för att testa idéer på lokal nivå innan de följs upp i större skala eller överförs till andra sammanhang.⁸⁰ Där anges även att EU:s medlemsländer får använda ESF+-medel till vidareutveckling av innovativa insatser som tidigare testats i liten skala inom andra EU-program.⁸¹ I det svenska ESF+-programmet sägs ambitionen vara att de projekt som finansieras i programområdet för social innovation sedan ska kunna skalas upp i andra programområden.⁸²

Samtidigt finns skilda uppfattningar om vilken spridning och skalning som är möjlig och önskvärd i social innovation, enligt flera forskningsstudier.⁸³ Vissa anser att fokuset på skalning baseras på en kommersiell och statlig logik, där storskalighet och standardisering ses som ett sätt att uppnå ekonomiska och välfärdsmässiga stordriftsfördelar.⁸⁴ Det uppfattas stå i kontrast till den lokala och organisatoriska kontextens betydelse för social innovation. Andra framhåller istället att skalning av social innovation kan ske på olika sätt⁸⁵:

- **Skala ut** – som handlar om att nå och påverka ett större antal människor, genom spridning till fler platser och sammanhang.
- **Skala upp** – som handlar om att påverka lagar och policy genom att förändra samhällets institutionella regelverk och politiska styrning.
- **Skala djupt** – som handlar om att påverka människors ”hearts and minds” genom att förändra kulturella värderingar och sociala relationer.

När det gäller social innovation i ESF görs en åtskillnad mellan lokal utvidgning genom fler insatser eller målgrupper på samma plats, horisontell spridning till fler platser och verksamhetsområden, samt vertikal uppskalning från t.ex. lokal till nationell nivå.⁸⁶

⁷⁵ Ahmed et al. 2017; European Union 2018; Lindberg et al. 2018; Svensson & Florén 2021

⁷⁶ Lindberg et al. 2018, 2022; Sävenstrand et al. 2012

⁷⁷ <https://www.finsam.se/>

⁷⁸ European Union 2022a, 2022b; Genio 2023

⁷⁹ Europeiska unionen 2013, 2021

⁸⁰ Europeiska unionen 2021, paragraf 34

⁸¹ Europeiska unionen 2021, artikel 14, paragraf 2

⁸² Europeiska socialfonden 2021

⁸³ Haxeltine et al. 2013, 2017; Moore et al. 2015; Segnestam Larsson & Brandsen 2016

⁸⁴ Segnestam Larsson & Brandsen 2016

⁸⁵ Moore et al. 2015

⁸⁶ European Union 2022a, 2022b

Vid spridning till fler platser skiljs det mellan "branching" där själva organisationen expanderar, "affiliation" där partnerskap ingås med andra aktörer, samt "open source" där fristående aktörer anammar lösningen.⁸⁷ I en annan studie sägs spridning och skalning kunna ske genom att den sociala innovationen införlivas i den offentliga sektorn, drivs vidare på kommersiell eller ideell basis, eller görs fritt tillgänglig via open source.⁸⁸

"Även om flera ESF-projekt lyckats expandera sina sociala innovationer både lokalt, horisontellt och vertikalt har många haft svårt att påverka etablerade strukturer och normer i samhället."

Även om flera ESF-projekt lyckats expandera sina sociala innovationer både lokalt, horisontellt och vertikalt har många haft svårt att påverka etablerade strukturer och normer i samhället.⁸⁹ Dels tenderar projektmedlens tidsbegränsning, öronmärkning och administrationskrav att premiera kortsiktiga och individinriktade insatser snarare än långsiktiga och strukturförändrande insatser.⁹⁰ Dels tenderar ESF att premiera individuella lösningar på strukturella problem genom sitt fokus på att öka individens förmåga att uppfylla arbetslivets och samhällslivets krav och ideal, snarare än på att förstärka välfärdssystemets förmåga att säkerställa en allmän välfärd.⁹¹ Dessutom sägs ESF:s styrning genom projektlogik, volymmål och redovisningssystem premiera ett linjärt arbetssätt med en förutbestämd plan, snarare än ett stegvist prövande arbetssätt i komplexa system.⁹² Utöver detta kan mottagarkapaciteten och förändringsviljan vara begränsad hos de samhällsaktörer som har mandat och kapacitet att förändra rådande ordning.⁹³ En förutsättning för så kallad "transformativ social innovation" sägs därmed vara förändring på såväl individ- som organisations- och samhällsnivå.⁹⁴ Det avspelas i det svenska ESF+-programmet där det anges att programområdet för social innovation främst ska stötta "nyskapande insatser för att utveckla organisationer samt för att utveckla strukturer" även om individinriktade insatser inte utesluts.⁹⁵

I flera forskningsrapporter uppmärksammas betydelsen av så kallade "ekosystem" för att förstå och förbättra förutsättningarna för transformativ social innovation.⁹⁶ Med ekosystem menas de kulturella, institutionella och organisatoriska faktorer som påverkar möjligheterna att initiera, etablera och integrera sociala innovationer. I detta omfattas de aktörer, roller, funktioner, strukturer och normer som berörs av en viss samhällsutmaning. Kartläggningar av det svenska ekosystemet för social innovation visar att det finns många innovativa initiativ och engagerade aktörer, samt vissa stödfunktioner i form av rådgivning, inkubation, projektfinansiering, sociala investeringar m.m.⁹⁷ Samtidigt är ekosystemet fragmenterat med bristande samordning

⁸⁷European Union 2022a

⁸⁸ Genio 2023

⁸⁹ Denvall & Wright Nielsen 2006; Fred 2018; Mc Glinn 2018; Svensson & Florén 2021; Sweco 2021

⁹⁰ Fred 2018; Lindberg et al. 2018

⁹¹ Denvall & Wright Nielsen 2006; Mc Glinn 2018

⁹² Svensson & Florén 2021

⁹³ Domanski & Kaletka 2018; Lindberg 2021; Svensson & Florén 2021

⁹⁴ Haxeltine et al. 2013, 2017

⁹⁵ Europeiska socialfonden 2021, sid 55

⁹⁶ Domanski & Kaletka 2018; Eckhardt et al. 2017; Hoffecker 2019; Kaletka et al. 2016

⁹⁷ Mötesplats Social Innovation 2022

och stödstrukturer, där ESF:s program och projekt till stor del är separerade från både det traditionella innovationsstödet (t.ex. inkubatorer och science parks) och det socialt fokuserade innovationsstödet (t.ex. rådgivning och program för sociala entreprenörer).⁹⁸ Dessutom bedöms det politiska stödet till social innovation vara otillräckligt på nationell, regional och lokal nivå – inte minst efter att Sveriges nationella strategi för socialt företagande och social innovation under 2018-2020 löpte ut.⁹⁹

⁹⁸ Cf. Lindberg 2018, 2020; Lindberg et al. 2019

⁹⁹ Regeringskansliet 2018

3. Kompetenscentrets insatser

I detta avsnitt beskrivs kompetenscentrets insatser under 2022-2023, med fokus på tre nivåer:

- **Projektnivå** – kompetenscentrets insatser till ESF-finansierade projekt.
- **Programnivå** – kompetenscentrets insatser till Svenska ESF-rådet.
- **Systemnivå** – kompetenscentrets insatser till ekosystemet för social innovation.

3.1. Projektnivå

På projektnivå riktas kompetenscentrets insatser till de projekt som beviljats finansiering i ESF:s programområde för social innovation (PO E). Hittills har åtta projekt finansierats i programområdet¹⁰⁰ – se Tabell 1

Projektnamn	Projektägare	Utlysning	Projektperiod	Budget
En blind fläck - tjejer i gängkriminella miljöer	Göteborgs kommun	Innovativ arbetsmarknads-etablering	231201-251130	8,4 MSEK
Etableringslyftet	Upplands Väsby kommun	Närmare arbetsmarknaden med utvecklad samverkan	221231-251230	21,1 MSEK
Föreningsliv och folkhälsa i praktiken	Säffle kommun	Innovativ arbetsmarknads-etablering	231201-251130	5,8 MSEK
Kraftsamling för ökad ungdoms-sysselsättning	Reach for Change	Närmare arbetsmarknaden med utvecklad samverkan	221231-250630	7,2 MSEK
Stärkta förutsättningar för unga med IF	Göteborgs-regionens kommunalförbund	Närmare arbetsmarknaden med utvecklad samverkan	221201-251130	11,5 MSEK
Supported Self employment - företagande för alla	Stiftelsen Activa i Örebro Län	Innovativ arbetsmarknads-etablering	231201-251130	4,6 MSEK
Uppsala Yrkesmentor	Nya Kompisbyrån	Innovativ arbetsmarknads-etablering	231201-251130	4,7 MSEK
4uvas Innovativ samverkan	Stiftelsen Fryshuset	Innovativ arbetsmarknads-etablering	231201-250531	6,5 MSEK

Tabell 1. Finansierade projekt i ESF:s programområde för social innovation

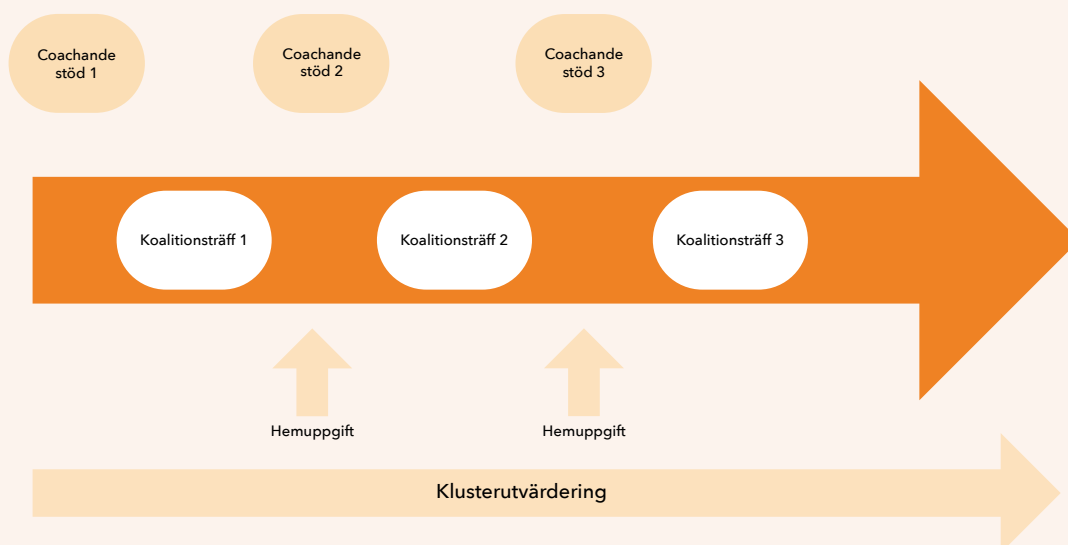
¹⁰⁰ Utöver själva kompetenscentret – se nästa avsnitt

Så här långt har kompetenscentret framfört allt genomfört insatser till de projekt som beviljades i programrådets första utlysning – Närmare arbetsmarknaden med utvecklad samverkan – som syftade till att stötta etableringen av hållbar samverkan mellan de samhällsaktörer som är relevanta för att möta behov bland personer som är långtidsarbetslösa eller ännu inte etablerat sig på arbetsmarknaden. De projekt som finansieras i utlysningen är:

- **Etableringslyftet** – som drivs av Upplands Väsby kommun i samarbete med Sollentuna kommun och Sigtuna kommun för att möta samhällsutmaningarna med hög och långvarig arbetslöshet bland nyanlända och utrikesfödda, ökande segregation, samt svårigheter med kompetensförsörjning. Projektet avser att överbrygga glapp mellan insatser och bristande samverkan för att målgruppen lättare ska kunna orientera sig i samhället och på arbetsmarknaden.
- **Kraftsamling för ökad ungdomssysselsättning** – som drivs av Stiftelsen Reach for Change i samarbete med den ideella föreningen Right By Me för att möta samhällsutmaningen med den höga ungdomsarbetslösheten i Sverige. Projektet avser att vidareutveckla och testa en replikerbar samverkansmodell, med avstamp i Right By Me:s etablerade arbets sätt och modeller för arbete, hälsa och integration bland utrikesfödda och nyanlända unga.
- **Stärkta förutsättningar för unga med IF** – som drivs av Göteborgsregionens kommunalförbund för att möta samhällsutmaningen med bristande övergång mellan grundskola, gymnasium och arbetsliv för unga med intellektuell funktionsnedsättning. Projektet avser bland annat att stärka tvärsektoriell samverkan samt studie- och yrkesvägledning för att målgruppen lättare ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

Kompetenscentret stöttar projektens innovationsprocesser genom att bidra med kunskaps- och erfarenhetsutbyte, analys och lärande, metodutveckling m.m. Det omfattar bland annat följande insatser – se Figur 2:

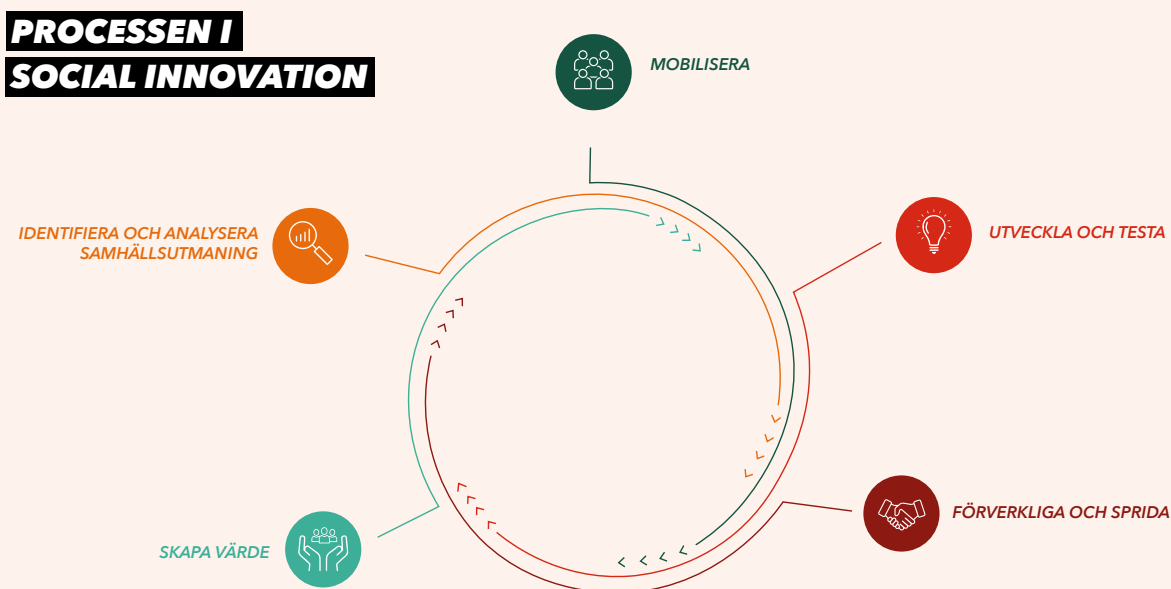
- **Coachande stöd** – med enskilt lärande för projekten
- **Koalitionsträffar** – med gemensamt lärande för projekt i samma utlysning
- **Klusterutvärdering** – med samlat lärande från projekt i samma utlysning
- **Årlig konferens** – med mötesplatser mellan kompetenscentrets intressenter

Figur 2. Kompetenscentrets insatser på projektnivå¹⁰¹

¹⁰¹ Antalet coachingtillfällen och koalitionsträffar kan variera.

Vid de coachingtillfällen och koalitionsträffar som genomförts så här långt har projektens företrädare bland annat fått möjlighet att samtala med varandra och med kompetenscentrets team¹⁰² om vad social innovation innebär i deras projekt och om förutsättningarna för att de ska kunna utveckla sociala innovationer som är effektiva, varaktiga och värdeskapande. Diskussionerna har bland annat tagit avstamp i en forskningsbaserad modell för processen i social innovation – se Figur 3.

Figur 3. Processen i social innovation

Modellen – som bygger på svenska och internationella forskningsstudier av ett stort antal sociala innovationer¹⁰³ – gestaltar social innovation som en process för att successivt initiera, etablera och integrera nytänkande lösningar på samhällsutmaningar. I centrum står de sociala mål och medel som kännetecknar social innovation enligt tidigare forskning – och som även efterfrågas i ESF:s utlysningar inom programområdet för social innovation. Runtom kretsar fem centrala delar i processen för social innovation:

- **Identifiera och analysera samhällsutmaning** – att uppmärksamma en viss samhällsutmaning och förstå dess orsak och verkan ur olika perspektiv
- **Mobilisera** – att identifiera och involvera de aktörer och resurser som berörs av samhällsutmaningen och som är centrala för att kunna möta den.
- **Utveckla och testa** – att generera och prioritera idéer, samt utforma och testa möjliga lösningar, tillsammans med intressenter och målgrupper.
- **Förverkliga och sprida** – att etablera varaktiga former för att göra den utvecklade lösningen lättillgänglig, lättanvänd och värdeskapande för målgruppen.
- **Skapa värde** – att uppnå, mäta och synliggöra den sociala förändring som eftersträvas för individer, organisationer och samhälle.

¹⁰² I det team som genomför insatser på projektnivå ingår bland andra Anna Tengqvist (koordinator), Tom Roodro (projektledare), Helena Stavreski (forskare) och Fredrik Björk (forskare).

¹⁰³ Bl.a. Anheier et al. 2019; Brandsen et al. 2016; Haxeltine et al. 2013, 2017; Howaldt et al. 2018, 2019; Lindberg 2021; Lindberg et al. 2018, 2022; Mulgan & Pulford 2010; Westley et al. 2017

Dessa delar kan på ett sätt ses som kronologiska, då social innovation innebär en framåtrörelse från samhällsutmaning till samhällsförändring. Samtidigt kan de ses som parallella, då social innovation även innebär ett stegvist prövande och lärande.¹⁰⁴ I kompetenscentret används modellen för att förstå och förklara vad social innovation innebär i ESF:s program och projekt, samt för att stötta och dra lärdom av utvecklingen av sociala innovationer i detta sammanhang. För att modellen lätt ska kunna användas i kompetenscentrets insatser har en frågemall tagits fram, som omfattar tre frågeställningar för var och en av modellens fem delar. Mallen har använts i det coachande stödet till projekten, där kompetenscentrets team upplever att den bidragit med en lagom och relevant struktur för dialogen. Bland projektens företrädare upplevs frågorna i mallen ha väckt tankar och drivit arbetet framåt i projekten. Hittills har mallen använts för att diskutera:

- **Begreppet social innovation** – som projektens företrädare finner användbart för att förstå och förklara vad de arbetar med, samtidigt som de framhåller att det också kan uppfattas som abstrakt och flummigt. Överlag upplever de att begreppet uppmuntrar till kreativitet och ger frihet att testa och sprida nya idéer. Det kan även fungera som ett slags skyltfönster för projektet och skapa möjligheter till långsiktigt stöd, enligt dem.
- **Samhällsutmaning** – som projekten identifierat och analyserat redan i sina ansökningar, utifrån ESF:s riktlinjer. Samtidigt framhåller projektens företrädare att förståelsen av samhällsutmaningen fortsätter vidareutvecklas under arbetets gång, för att skapa en gemensam förståelse med målgrupper och intressenter. Detta kan i sin tur leda till att fler behov synliggörs och att fler aktörer behöver involveras, enligt dem.
- **Mobilisering** – där projekten avser att stärka samverkan mellan relevanta samhällsaktörer, i linje med utlysningens fokus på detta. Samtidigt brottas projektens företrädare med att få till detta i praktiken, särskilt med arbetsgivare, kommunala förvaltningar och Arbetsförmedlingen. De upplever att det är särskilt utmanande att mobilisera aktörer och resurser för långsiktig implementering och finansiering.
- **Utveckling och test** – där projekten avser att utveckla nya – eller vidareutveckla befintliga – samverkansformer, i linje med utlysningens fokus på detta. Enligt projektens företrädare har de bland annat börjat conceptualisera en samverkansmodell, reflektera över projektets mål och medel, samt genomföra olika aktiviteter med projektens intressenter och målgrupper.
- **Horisontella principer** – där projekten avser att beakta jämställdhet, tillgänglighet och icke-diskriminering, utifrån ESF:s riktlinjer. Enligt projektens företrädare använder de principerna som utgångspunkt för arbetet, t.ex. för att förstå samhällsutmaningen och rådande praktiker ur målgruppens och andra intressenters perspektiv. De menar att principerna även bidrar till att skapa nya idéer och vidareutveckla projekten.

Parallellt med coaching och koalitions träffar genomförs även en klusterutvärdering av de projekt som beviljats inom samma utlysning – se Figur 2. Med prefixet ”kluster” menas att det är projektens gemensamma lärdomar som står i fokus, inte de enskilda projektens prestationer som i en mer traditionell utvärdering.

¹⁰⁴ European Union 2022b; Lindberg 2021; Mulgan & Pulford 2010

Syftet är att bedöma förutsättningarna för att projekten ska kunna skapa effektiva, varaktiga och värdeskapande sociala innovationer inom de temaområden som fokuseras i utlysningarna. Klusterutvärderingen bygger på skriftlig dokumentation från coachingtillfällen och koalitionssträffar, samt projektens egna material i form av projektbeskrivningar, delrapporter m.m. Redan i ESF:s utlysningstext informeras potentiella projektägare om att utvärdering kommer ske på aggregerad nivå för samtliga projekt inom programområdet, inom ramen för kompetenscentret. Efter projektstart informeras projektens företrädare också om detta av kompetenscentrets team. Därefter är avsikten att klusterutvärderingens resultat löpande ska presenteras och diskuteras med projektägare och programansvariga, för att de ska kunna dra direkt nytta av detta i sina processer. Då klusterutvärderingen är i ett tidigt skede finns ännu inga resultat att presentera i denna rapport.

3.2. Programnivå

På programnivå riktas kompetenscentrets insatser till Svenska ESF-rådet och då främst till de tjänstepersoner som arbetar med programområdet för social innovation. ESF-rådets insatser inom programområdet omfattar framför allt utlysningar av projektmedel inom olika tematiska områden. Hittills har fem utlysningar genomförts i programområdet – se Tabell 2.

Utlusning	Sista ansökningsdag	Antal beviljade projekt	Utlyst belopp
Insats av strategisk betydelse	2022-10-06	1	15 MSEK
Närmare arbetsmarknaden med utvecklad samverkan	2022-10-06	3	40 MSEK
Innovativ arbetsmarknadsetablering	2023-09-04	5	32 MSEK
Unga i mobilitet/ALMA	2023-09-29	0	20 MSEK
Innovativ inkludering av arbetslösa genom cirkulär omställning	2023-11-16	-	31 MSEK

Tabell 2. Utl ysningar i ESF:s programområde för social innovation

Den första utlysningen – Insats av strategisk betydelse – syftade till att finansiera själva kompetenscentret för social innovation i ESF. Bakgrunden var att ESF-rådet identifierat behovet av en strategisk insats för att stärka möjligheten till ett effektivt genomförande av programområdet för social innovation. En annan del i bakgrunden var EU-kommissionens tidigare satsning på att etablera nationella kompetenscenter för social innovation i ESF, där Sverige medverkade i konsortiet ”Building Capacity for a Sustainable Society” (BuiCaSuS) tillsammans med tre andra medlemsländer.¹⁰⁵ I utlysningen efterfrågades ett projekt – i form av en så kallad strategisk insats – för att stödja och coacha projekt, underlätta spridning av prövade innovationer, adressera strategiska frågor och hindrande strukturer m.m. Som beskrevs tidigare beviljades ansökan från Mötesplats Social Innovation, som avsåg att bygga vidare på det kompetenscentrum som de börjat bygga upp inom ramen för BuiCaSuS.

I den andra utlysningen – Närmare arbetsmarknaden med utvecklad samverkan – efterfrågades projekt som utifrån principerna för social innovation, d.v.s. sociala till sina mål och medel, avser att etablera hållbar samverkan mellan de aktörer som är relevanta för att möta komplexa och mångfacetterade behov bland personer som är långtidsarbetslösa, som inte etablerat sig på arbetsmarknaden eller som på annat sätt befinner sig i eller nära ekonomisk utsatthet. Som beskrevs tidigare beviljades tre projekt i utlysningen: Etableringslyftet (projektägare Upplands Väsby kommun), Kraftsamling för ökad ungdomssysselsättning (projektägare Stiftelsen Reach for Change) och Stärkta förutsättningar för unga med IF (projektägare Göteborgsregionens kommunalförbund).

I den tredje utlysningen – Innovativ arbetsmarknadsetablering – efterfrågades projekt som utifrån principerna för social innovation, d.v.s. sociala till sina mål och medel, avser att utveckla, använda och implementera innovativa metoder för att bidra till ökad arbetsmarknadsetablering, social inkludering och egenmakt för personer i långtidsarbetslöshet, ekonomisk utsatthet, social isolering eller bristande förankring i det omgivande samhället. Fem projekt beviljades i utlysningen: En blind fläck - tjejer i gängkriminella miljöer (Göteborgs kommun), Föreningsliv och folkhälsa i praktiken (Säffle kommun), Supported Self employment - företagande för alla (Stiftelsen Activa i Örebro Län), Uppsala Yrkesmentor (Nya Kompisbyrån), 4uvas Innovativ samverkan (Stiftelsen Fryshuset).

Den fjärde utlysningen – Unga i mobilitet/ALMA – syftade till att främja ungas integration inom arbetsmarknad, utbildning och övriga samhället genom utlandspraktik. Utlysningen är en del i EU-kommissionens initiativ Aim, Learn, Master, Achieve (ALMA) som bygger vidare på erfarenheterna från det tyska ESF-programmet Integration durch Austausch (Integration through Exchange) i programperioden 2007-2013, som i sig kan ses som en social innovation enligt utlysningstexten. Inga projekt beviljades dock i utlysningen, då inga ansökningar inkom.

I den femte utlysningen – Innovativ inkludering av arbetslösa genom cirkulär omställning – efterfrågades projekt som utifrån principerna för social innovation,

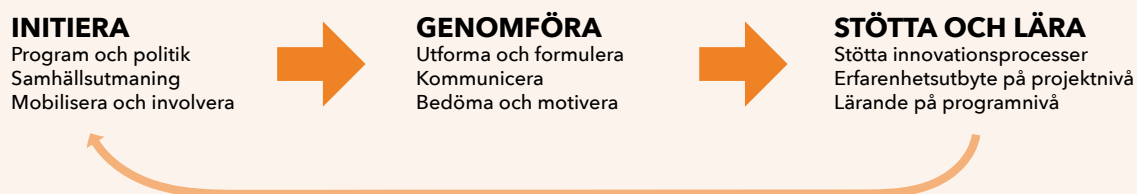
¹⁰⁵ <https://buicasus.eu/>

d.v.s. sociala till sina mål och medel, avser att utveckla, använda och implementera cirkulära och innovativa metoder för att bidra till ökad arbetsmarknadsetablering, social inkludering och egenmakt för personer i långtidsarbetslöshet, ekonomisk utsatthet eller social isolering. I skrivande stund har beslut inte fattats om inkomna ansökningar.

Kompetenscentret stöttar ESF-rådets planering, genomförande och uppföljning av insatserna inom programområdet för social innovation genom att bidra med kunskaps- och erfarenhetsutbyte, analys och lärande, metodutveckling m.m. Det omfattar bland annat följande insatser:

- **Reflektionsmöten** – med enskilt lärande för ESF-rådets programansvariga
- **Lärtillfällen** – med gemensamt lärande för ESF-rådet och andra nyckelaktörer
- **Årlig konferens** – med mötesplatser mellan kompetenscentrets intressenter

Hittills har ESF-rådet deltagit i regelbundna reflektionsmöten med kompetenscentrets team¹⁰⁶ och flera lärtillfällen med kompetenscentrets samverkansparter¹⁰⁷ och andra intressenter¹⁰⁸. Där har programansvariga fått chans att diskutera hur programmet kan skapa förutsättningar för att de sociala innovationer som utvecklas i ESF blir effektiva, varaktiga och värdeskapande. Ett återkommande tema som diskuterats är hur ESF-rådet kan utforma sina utlysningssprocesser för att främja detta. Med utlysningssprocess menas de insatser som görs för att initiera och genomföra utlysningar av projektmedel till innovation, samt stötta och lära av insatserna – se Figur 4.

Figur 4. Utlysningssprocess för innovationsprojekt

I utlysningssprocesser som avser stötta innovationsprojekt som möter samhällsutmaningar är följande insatser särskilt relevanta, enligt tidigare forskning och erfarenheter¹⁰⁹:

- **Initiera** – d.v.s. att ta initiativ till en utlysning av projektmedel. I detta omfattas:
 - » Program och politik – genom att beakta formellt fastställda inriktningar och prioriteringar.
 - » Samhällsutmaning – genom att identifiera och analysera aktuella behov.
 - » Mobilisera och involvera – genom att identifiera och organisera relevanta personer och organisationer.
- **Genomföra** – d.v.s. att utforma och handlägga utlysningen. I detta omfattas:
 - » Utforma och formulera – genom att ta fram en utlysningstext och specificera krav och kriterier.

¹⁰⁶ I det team som genomför insatser på programnivå ingår bland andra Anna Tengqvist (koordinator), Tom Roodro (projektledare) och Malin Lindberg (forskare).

¹⁰⁷ Kompetenscentrets samverkansparter är Nationella nätverket för samordningsförbund och Partnerskapet för sociala innovationer i Örebro län.

¹⁰⁸ Exempel på intressenter som involverats i detta är Arbetsförmedlingen, Famna, Fol-finansiärer, Kansliet för ett hållbart arbetsliv vid Regeringskansliet och Samhälls-entreprenörskap Sverige.

¹⁰⁹ Bl.a. Humsamverkan 2023; Lindberg 2018; Lindberg et al. 2019

- » Kommunera – genom att nå ut med utlysningen samt förklara dess syfte och riktlinjer.
- » Bedöma och motivera – genom att avgöra ansökningarnas relevans och kvalitet samt förklara beslutsgrunderna.
- **Stötta och lära** – d.v.s. att bistå och följa beviljade projekt. I detta omfattas:
 - » Stötta innovationsprocesser – genom att bidra med kunskap, verktyg och mötesplatser.
 - » Erfarenhetsutbyte på projektnivå – genom att skapa gemensamma forum för projekten.
 - » Lärande på programnivå – genom att följa upp resultat och lärdomar inför fortsatta insatser.

I kompetenscentrets insatser till ESF-rådet har utlysningens olika delar hittills adresserats på följande sätt:

- **I initieringen av utlysningar** har en pilotinsats genomförts med ESF Sydsverige, inför deras regionala utlysning om social innovation. Insatsen har omfattat planering och processledning av ett öppet möte med en bredd av samhällsaktörer. Mötet syftade till att öka utlysningens relevans och effektivitet genom ett gemensamt samtal om behov och lösningar.
- **I genomförandet av utlysningar** har utformning och formulering av utlysningstexter diskuterats utifrån tidigare kunskaper och erfarenheter om social innovation. Som ett första steg fick kompetenscentrets team i uppgift att i efterhand kommentera utlysningstexten i programområdets andra utlysning – Närmare arbetsmarknaden med utvecklad samverkan – för att identifiera utvecklingspotential inför kommande utlysningar. Därefter fick de i uppdrag att i efterhand omformulera utlysningstexten i programområdets tredje utlysning – Innovativ arbetsmarknadsetablering – som inspiration till fortsatta förbättringar.
- **I stöttning och lärande av utlysningar** utgör kompetenscentret i sig en insats för att stötta innovationsprocesserna i de projekt som beviljats, genom coachande stöd, koalitionssträffar, årlig konferens m.m. Kompetenscentret bidrar även till kontinuerligt lärande i programmets genomförande, genom klusterutvärdering, reflektionsmöten, lärtillfällen m.m.

3.3. Systemnivå

På systemnivå riktas kompetenscentrets insatser till centrala aktörer och funktioner i det svenska ekosystemet för social innovation. Som beskrevs tidigare omfattar ekosystemet de kulturella, institutionella och organisatoriska faktorer som påverkar förutsättningarna för att initiera, etablera och integrera sociala innovationer i organisationer och samhälle.¹¹⁰ Det beskrevs även att det svenska ekosystemet är fragmenterat med bristande överblick och samordning, där ESF:s program och projekt till stor del är separerade från både det traditionella och det socialt fokuserade innovationsstödet.¹¹¹ Mot denna bakgrund är syftet med kompetenscentrets insatser på systemnivå att förbättra förutsättningarna för att ekosystemets centrala aktörer

¹¹⁰ Domanski & Kaletka 2018; Eckhardt et al. 2017; Hoffecker 2019; Kaletka et al. 2016

¹¹¹ Mötesplats Social Innovation 2022

och funktioner ska kunna underlätta effektiva, varaktiga och värdeskapande sociala innovationer i ESF. Exempel på aktörer och funktioner som identifierats som relevanta för kompetenscentrets insatser på systemnivå listas i Tabell 3.

Funktioner	Aktörer
<ul style="list-style-type: none"> • Finansiering • Inkubation • Kunskaps- och erfarenhetsutbyte • Metoder och verktyg • Mötesplats • Policypåverkan • Projektledning • Rådgivning • Utbildning 	<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsförmedlingen • Coompanion – nationellt och regionalt • ESF-projektens projektägare och projektparter • ESF-rådets programansvariga • Famna – riksorganisation för idéburen välfärd • Forum – intresseorganisation för idéburna organisationer med social inriktning • MSI-nodernas forskare och innovationsfrämjare¹¹² • Partnerskapet för sociala innovationer i Örebro län • Regeringskansliet, inkl. Kansliet för ett hållbart arbetsliv • Samhälls- och entreprenörskap Sverige, inkl. deras enskilda parter¹¹³ • Samordningsförbund, inkl. NNS och enskilda förbund • Skoopi – sociala arbetskooperativens intresseorganisation • SNITTS – Svenskt Nätverk för Innovation och Technology Transfer Support • SKR – Sveriges Kommuner och Regioner

Tabell 3. Exempel på funktioner och aktörer i ekosystemet för social innovation¹¹⁴

Kompetenscentrets team¹¹⁵ stöttar dessa aktörer och funktioner genom att bidra med kunskaps- och erfarenhetsutbyte, analys och lärande, metodutveckling m.m. Det omfattar bland annat följande insatser:

- **Spridning och skalning** – med former och kontakter för att etablera och integrera de sociala innovationer som initieras genom ESF:s program och projekt.
- **Finansieringsformer** – med former och samarbeten för att säkerställa långsiktig finansiering av de sociala innovationer som utvecklats med ESF-medel.
- **Nationell/regional stödstruktur** – med former och förberedelser för ett permanent nationellt kompetenscenter, samt motsvarande stödstrukturer på regional nivå.

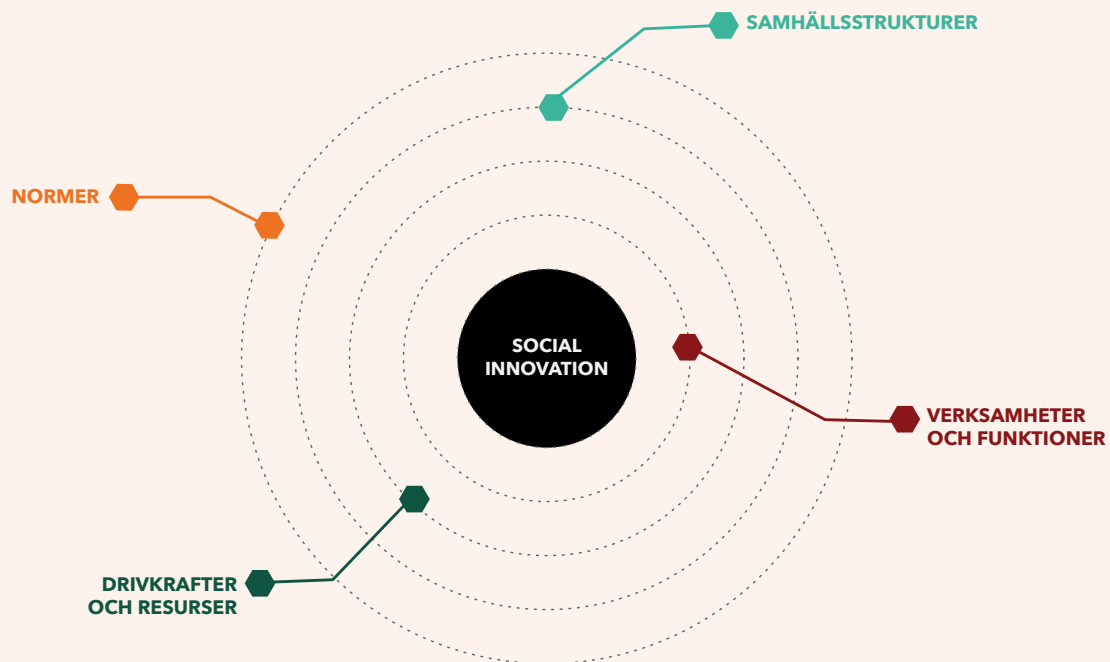
Dessa insatser tar avstamp i en forskningsbaserad modell av ekosystem för social innovation – se Figur 5.

¹¹² <https://socialinnovation.se/team/>

¹¹³ Ashoka Nordic, Coompanion Västerbotten, Impact Invest, Inkludera, LiU Innovation, Mikrofonden, Reach for Change, SE Forum, Sopact.

¹¹⁴ Placerade i bokstavsordning

¹¹⁵ I det team som genomför insatser på systemnivå ingår bland andra Anna Tengqvist (koordinator), Tom Roodro (projektledare) och Malin Lindberg (forskare).

Figur 5. Ekosystem för social innovation

Modellen – som är inspirerad av internationell forskning inom området¹¹⁶ – gestaltar ekosystemet för social innovation som en lök med flera lager av påverkande faktorer, såsom:

- **Normer** – med sociala, etiska och professionella värderingar, attityder och koder.
- **Samhällsstrukturer** – med politiska, ekonomiska, juridiska och tekniska förutsättningar och regelverk.
- **Drivkrafter och resurser** – med verksamheternas mål, uppdrag, kompetenser, organisering, styrning, finansiering, samarbeten m.m.
- **Verksamheter och funktioner** – med rådgivning, kunskaps- och erfarenhetsutbyte, mötesplatser, inkubation, projektledning, finansiering, policypåverkan m.m.

Inför etableringen av kompetenscentret användes modellen som vägledning för den kartläggning som genomfördes av det svenska ekosystemet för social innovation.¹¹⁷ Den bidrog även med inspiration till utformningen av kompetenscentrets insatsnivåer, d.v.s. projektnivå, programnivå och systemnivå. Dessutom har den väglett involveringen av olika intressenter i kompetenscentret, t.ex. forskare från olika lärosäten och discipliner i en vetenskaplig referensgrupp, samt aktörer från olika samhällssektorer i en arbetsgrupp för att utarbeta permanenta former för en nationell stödstruktur för social innovation i ESF. Framöver kan modellen även vara till hjälp i utformningen av motsvarande stödstrukturer på regional nivå, som kompetenscentret avser att bidra till. I detta kan Partnerskapet för sociala innovationer i Örebro län fungera som inspiration – som samlar aktörer från civilsamhälle, kommun, region, myndigheter och akademi i syfte att skapa och stärka förutsättningar för sociala innovationer i regionen, för att möta samhällsutmaningar och bidra till en hållbar utveckling.¹¹⁸ Även samordningsförbunden kan fungera som inspiration i detta, genom sina lokala samverkansstrukturer för samordnad rehabilitering i merparten av Sveriges kommuner.¹¹⁹

¹¹⁶ Domanski & Kaletka 2018; Eckhardt et al. 2017; Hoffecker 2019; Kaletka et al. 2016

¹¹⁷ Mötesplats Social Innovation 2022

¹¹⁸ <https://utveckling.regionorebrolan.se/sv/psi>

¹¹⁹ <https://www.finsam.se/>

4. Diskussion om kompetenscentrets insatser och lärdomar

I detta avsnitt diskuteras kompetenscentrets insatser och lärdomar i syfte att bättre förstå förutsättningarna för att främja innovativ inkludering i arbetsliv och samhälle genom en nationell stödstruktur för social innovation i ESF:s program och projekt.

4.1. Hopp och potential

Som konstaterats tidigare i denna rapport sätts stort hopp inom EU till social innovation som ett sätt att tackla samhällsutmaningar i form av arbetslöshet, segregation, ohälsa m.m. Inom ESF efterfrågas särskilt innovativa insatser inom arbetsmarknad, utbildning och social inkludering för att främja inkludering i arbetsliv och samhälle – inte minst för personer som missgynnas på grund av ohälsa, funktionsnedsättning, utländsk bakgrund, ung ålder m.m. Som också nämnts finns många exempel på sociala innovationer som utvecklats i ESF-finansierade projekt, såsom interkulturella assistenter och universell utformning av arbetsplatser. Dessutom har ESF uttalat stöttat social innovation under flera programperioder, även om det nu är första gången som medel öronmärks till social innovation i det svenska ESF-programmet, genom inrättandet av ett särskilt programområde för detta. Det är även första gången som det skapats ett kompetenscenter för social innovation i ESF, som ska fungera som en nationell stödstruktur för projektägare, programansvariga och andra berörda aktörer genom att bidra med kunskaps- och erfarenhetsutbyte, analys och lärande, metodutveckling m.m.

"Kompetenscentret har därmed potential att skapa bryggor mellan olika aktörer och funktioner i det svenska ekosystemet"

Förhoppningen är att en sådan stödstruktur ska bidra till förbättrade förutsättningar för att de sociala innovationer som utvecklas med stöd från ESF ska bli effektiva vad gäller att möta aktuella samhällsutmaningar, varaktiga över tid, samt värdeskapande för individer, organisationer och samhälle. Logiken bakom denna förhoppning kan förstås utifrån tidigare kunskaper om ekosystem för social innovation, som säger att kulturella, institutionella och organisatoriska faktorer påverkar möjligheten att initiera, etablera och integrera nytänkande lösningar i organisationer och samhälle.¹²⁰ Som nämnts visar kartläggningar att det svenska ekosystemet för social innovation har styrkor i form av många innovativa initiativ och engagerade aktörer, men även svagheter i form av bristande samordning, stödstrukturer och politiskt stöd. En särskild utmaning är att ESF:s program och projekt till stor del är separerade från både det traditionella och det socialt fokuserade innovationsstödet i Sverige. Kompetenscentret har därmed potential

¹²⁰ Domanski & Kaletka 2018; Eckhardt et al. 2017; Hoffecker 2019; Kaletka et al. 2016

att skapa bryggor mellan olika aktörer och funktioner i det svenska ekosystemet, vilket kan förbättra förutsättningarna för att de sociala innovationer som utvecklas i ESF ska kunna möta samhällsutmaningar på ett effektivt, varaktigt och värdeskapande sätt.

4.2. Räckvidd och handlingsutrymme

För att realisera ovan nämnda potential är kompetenscentrets kombination av insatser på projektnivå, programnivå och systemnivå en viktig pusselbit. Detta då det tar i beaktande att ESF-projektens förutsättningar att utveckla sociala innovationer påverkas dels av ESF-programmets utformning och genomförande, dels av ekosystemets faktorer och samspel.

- **På projektnivå** kan kompetenscentret bidra till att synliggöra och stärka de olika delarna i ESF-projektens innovationsprocesser – se figur 3.
- **På programnivå** kan kompetenscentret bidra till att ESF:s utlysningssatser utformas så att de skapar goda förutsättningar för projektens innovationsprocesser – se figur 4.
- **På systemnivå** kan kompetenscentret bidra till att förbättra samspelet mellan de faktorer som påverkar projektens och programmets innovationsförmåga – se figur 5.

En utmaning i detta är kompetenscentrets begränsade räckvidd när det gäller de delar i innovationsprocessen som sällan ryms inom ramen för ESF:s projektformat, t.ex. att identifiera och analysera samhällsutmaningar och etablera varaktiga former för nya lösningar. Detta då projektformatet tenderar att premiera kortsiktiga och individinriktade insatser snarare än långsiktiga och strukturförändrande, samt ett linjärt arbetssätt med en förutbestämd plan snarare än ett stegvist prövande arbetssätt i komplexa system.¹²¹ En annan utmaning är kompetenscentrets – likväl som projektens och programmets – begränsade handlingsutrymme när det gäller att påverka etablerade strukturer och normer i organisationer och samhälle. Även om avsikten är att ESF:s programområde för social innovation ska stötta organisatorisk och strukturell utveckling är mottagarkapaciteten och förändringsviljan ofta begränsad hos de aktörer som har mandat och kapacitet att förändra rådande ordning, enligt tidigare forskning.¹²² Och även om allt fler aktörer inom både det traditionella och det socialt fokuserade innovationsstödet börjat förordra och främja nytänkande lösningar på samhällsutmaningar, så fördelas merparten av de finansiella resurserna fortfarande utifrån gamla prioriteringsmönster.¹²³

**"En annan utmaning är kompetenscentrets
- likväl som projektens och programmets
- begränsade handlingsutrymme när det gäller
att påverka etablerade strukturer och normer
i organisationer och samhälle."**

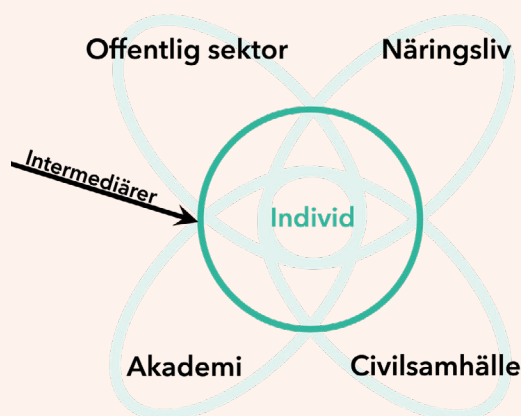
¹²¹ Fred 2018; Lindberg et al. 2018; Svensson & Florén 2021

¹²² Domanski & Kaletka 2018; Lindberg 2021; Svensson & Florén 2021

¹²³ Lindberg 2018, 2020; Lindberg et al. 2019

4.3. Samverkan och samskapande

Mot bakgrund av de utmaningar som beskrivs ovan är en annan central pusselbit kompetenscentrets förmåga att underlätta samverkan och samskapande mellan olika intressenter och målgrupper i ESF-projekten, ESF-programmet och ekosystemet för social innovation. För att förstå denna förmåga kan den så kallade ”penta helix-modellen” vara till hjälp – se Figur 6.

Figur 6. Penta helix-modellen¹²⁴

Penta helix-modellen gestaltar samspelet mellan olika aktörer och samhällssektorer i ekosystem för social innovation. I centrum för modellen står individen, d.v.s. de enskilda människor som berörs av en viss samhällsutmaning – och som ibland även engagerar sig i att möta den.¹²⁵ Individen omgärdas av fyra samhällssektorer – civilsamhälle, näringsliv, akademi och offentlig sektor – som avser de formella organisationer och institutioner som påverkar och påverkas av samhällsutmaningen. Enligt modellen kan samspelet mellan dessa aktörer och sektorer underlättas av så kallade intermediärer, som utgörs av individer och initiativ som agerar gränsgångare och korspollinerare mellan etablerade institutioner. Modellen är inspirerad av forskning om samspelet mellan ”the bees and the trees” i social innovation – d.v.s. mellan snabbfotade aktörer som initierar nytänkande idéer och etablerade aktörer som har kapacitet att realisera dessa idéer tack vare sin stabilitet.¹²⁶ Den är även inspirerad av den så kallade ”triple helix-modellen” som fokuserar på samspelet mellan näringsliv, akademi och offentlig sektor¹²⁷ och ”quadruple helix-modellen” som även omfattar civilsamhället¹²⁸.

Modellen hjälper till att synliggöra kompetenscentrets förmåga att underlätta samverkan och samskapande mellan olika aktörer som berörs av de samhällsutmaningar som adresseras i ESF:s programområde för social innovation.

- **På projektnivå** kan kompetenscentret synliggöra och stärka samspelet mellan de aktörer som är relevanta för att ESF-projekten ska kunna initiera, etablera och integrera sociala innovationer, t.ex. behovsägare, samverkansparter, finansiärer och rådgivare.

¹²⁴ Vidareutvecklad utifrån Björk 2015

¹²⁵ Björk 2015

¹²⁶ Mulgan & Pulford 2010

¹²⁷ Etzkowitz & Leydesdorff 2000

¹²⁸ Lindberg et al. 2012, 2014; Mac Gregor et al. 2010

- **På programnivå** kan kompetenscentret bidra till att ESF:s utlysningssprocesser utformas så att de tillvaratar och stöttar relevanta aktörer med olika roller och sektorstillhörighet, inklusive ideella, kommersiella och offentliga verksamheter.
- **På systemnivå** kan kompetenscentret underlätta samspelet mellan ESF:s projekt och program respektive det traditionella och socialt fokuserade innovationsstödet, genom att nyttja befintlig affärsrådgivning, utvecklingsprogram, finansieringslösningar m.m.

Utöver detta kan kompetenscentret underlätta samspelet mellan intermediärer (the bees) och institutioner (the trees) – d.v.s. mellan de individer och initiativ som driver projekt i ESF:s programområde för social innovation respektive de etablerade institutioner som berörs av de samhällsutmaningar som projekten adresserar, t.ex. kommuner, myndigheter, lärosäten, storföretag och civilsamhällesorganisationer. Detta genom att erbjuda former och forum för kunskaps- och erfarenhetsutbyte, såsom kompetenscentrets årliga konferens och dess referens- och arbetsgrupper. Det kan då vara en fördel att Mötesplats Social Innovation, som driver kompetenscentret, både är en del av ett stabilt träd i form av akademien och samtidigt är ett korspollinerande bi i egenskap av kunskaps- och samverkansplattform. På så sätt har kompetenscentret kapacitet och legitimitet att skapa behovsbaserade mötesplatser för tvärsektorielt kunskaps- och erfarenhetsutbyte om social innovation.

"Det kan då vara en fördel att Mötesplats Social Innovation, som driver kompetenscentret, både är en del av ett stabilt träd i form av akademien och samtidigt är ett korspollinerande bi i egenskap av kunskaps- och samverkansplattform."

Samtidigt står kompetenscentret inför utmaningen att överbrygga de trösklar som finns mellan akademien och övriga samhället vad gäller kunskapsanspråk, myndighetsutövning, socioekonomiska faktorer¹²⁹ m.m. Trösklarna in till akademien är dessutom ofta högre för sociala innovatörer och civilsamhällets organisationer än för aktörer inom näringsliv och offentlig sektor. Statistiskt sett är de även högre för flera av de målgrupper som ESF:s insatser riktas till, såsom personer med utländsk bakgrund, låg utbildningsnivå eller funktionsnedsättning.¹³⁰ I ljuset av de tre centrala dimensionerna i social innovation – d.v.s. att möta sociala behov, förändra sociala relationer och öka människors egenmakt/empowerment¹³¹ – kan kompetenscentret därför behöva sträva efter att underlätta dels "transformativ social innovation" med förändring på såväl individ- som organisations- och samhällsnivå, dels "governance innovation" med tvärsektorieell samverkan och överbryggande av skilda politikområden, i relation till ESF:s projekt och program.¹³² På så sätt kan denna sorts nationella stödstruktur ha förutsättningar att främja innovativ inkludering i arbetsliv och samhälle genom ESF:s program och projekt.

¹²⁹ Exempel på socioekonomiska faktorer är inkomst, yrke, utbildning och boende.

¹³⁰ Se t.ex. <https://www.uhr.se/lika-mojligheter/>

¹³¹ Moulaert et al. 2013

¹³² Ahmed et al. 2017; Haxeltine et al. 2013, 2017

5. Referenser

Ahmed, N., Reynolds, S., Stanley, I., Gulyurtlu, S., Gabriel, M. (2017). How is EU employment policy driving social innovation?. Annual State of the Union Report - Part 2, Social Innovation Community.

Anheier, H. K., Krlev, G., Mildenerger, G. (red.) (2019). Social innovation – comparative perspectives. New York: Routledge.

BEPA (2011). Empowering people, driving change - social Innovation in the European Union. Bureau of European Policy Advisers, European Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Björk, F. (2015). Pentahelix – innovationslogik för social innovation? Blogginlägg 27 apr 2015.

Bock, B. (2016). Rural marginalisation and the role of social innovation – a turn towards nexogenous development and rural reconnection. *Sociologia Ruralis*, 56(4):552–573.

Bonnedahl, K. J., Egan Sjölander, A., Lindberg, M. (red.) (2022). Social innovation för hållbar utveckling. Lund: Studentlitteratur.

Brandsen, T., Cattacin, S., Evers, A., Zimmer, A. (red.) (2016). Social innovations in the urban context. New York: Springer.

Butzin, A. & Terstriep, J. (2018). Actors and Roles in Social Innovation. I Howaldt, J., Kaletka, C., Schröder, A., Zirngiebl, M. (red.). Atlas of Social Innovation – New Practices for a Better Future. Dortmund: TU Dortmund University, sid 78-81.

Copus, A., Perjo, L., Berlina, A., Jungsberg, L. Randall, L. & Sigurjónsdóttir, H. (2017). Social innovation in local development – lessons from the Nordic countries and Scotland. Stockholm: Nordregio.

Carayannis, E. G. & Campbell, D. F. J. (2009). ‘Mode 3’ and ‘Quadruple Helix’ - toward a 21st century fractal innovation ecosystem. *International Journal of Technology Management*, 46(3-4):201-234.

Denvall, V. & Wright Nielsen, T. (2006). Innovationsparadoxen – en studie av två försök att med nyskapande insatser lösa sociala problem. Växjö: Växjö universitet.

Domanski, D. & Kaletka, C. (2018). Social innovation ecosystems. I Howaldt, J., Kaletka, C., Schröder, A., Zirngiebl, M. (red.), Atlas of Social Innovation - New Practices for a Better Future. Dortmund: TU Dortmund University, sid 208-211.

Ebrahim, A., Battilana, J., Mair, J. (2014). The governance of social enterprises – mission drift and accountability challenges in hybrid organizations. *Research in Organizational Behavior*, 34 (2014):81-100.

Eckhardt, J., Kaletka, C., Pelka, B. (2017). Inclusion Through Digital Social Innovations - Modelling an Ecosystem of Drivers and Barriers. I Antona, M. & Stephanidis, C. (red.), Universal Access in Human-Computer Interaction. Lecture Notes in Computer Science, vol. 10277. Cham: Springer, sid 67-84.

Edmiston, D. (2015). EU Public Policy, Social Innovation and Marginalisation - Reconciling Ambitions with Policy Instruments. CRESSI Working Paper Series No. 18/2015. Oxford: University of Oxford.

Equal (2006). The principle of innovation in the new ESF programmes (2007-2013) – a framework for programming. Report by an ad hoc Working Group of Member States on Innovation.

Etzkowitz, H. & Leydesdorff, L. (2000). The dynamics of innovation - from national systems and 'Mode 2' to a Triple Helix of university-industry-government relations. *Research Policy*, 29(22):100-123.

European Communities (2004). Innovation through the European Social Fund. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

European Union (2018). ESF Performance and Thematic Reports - The ESF Support to Social Innovation. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Union (2022a). Scaling-up social innovation - Seven steps for using ESF+. ESF Transnational Cooperation Platform Community of Practice on Social Innovation. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Union (2022b). Social Experimentation - A practical guide for project promoters. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Union (2022c). The ESF and community-led local development - lessons for the future ESF. ESF Transnational Cooperation Platform Community of Practice on Social Innovation. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Union (2020). Social innovation – inspirational practices supporting people throughout their lives. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Union (2017). Social Innovation as a Trigger for Transformations - The Role of Research. Brussels: European Commission, Directorate-General for Research and Innovation.

Europeiska socialfonden (2021). Nationellt program för Europeiska socialfonden+ 2021-2027.

Europeiska socialfonden (2014). Nationellt socialfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning 2014-2020.

Europeiska socialfonden (2007). Nationellt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning (ESF) 2007-2013.

Europeiska unionen (2013). Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1304/2013 av den 17 december 2013 om Europeiska socialfonden och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1081/2006.

Europeiska unionen (2021). Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1057 av den 24 juni 2021 om inrättande av Europeiska socialfonden+ (ESF+) och om upphävande av förordning (EU) nr 1296/2013.

Fred, M. (2018). Projectification - The Trojan horse of local government. Doktorsavhandling, Lunds universitet.

Garsten, C. & Jacobsson, K. (red.) (2004). Learning to be employable - new agendas on work, responsibility and learning in a globalizing world. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Gawell, M. (2011). Entreprenörskap och företagande i projekt finansierade av Europeiska socialfonden. Rapport från en kartläggning av projekt som beviljats medel 2008-2009. Stockholm: Tillväxtverket.

Genio (2023). Validating Social Innovations for Scaling. Rapport från EU-konsortiet Facilitating United approaches to Social Innovation across Europe (FUSE).

Grimm, R., Fox, C., Baines, S., Albertson, K. (2013). Social innovation, an answer to contemporary societal challenges? Innovation: The European Journal of Social Sciences, 26(4):436-455.

Haxeltine, A., Avelino, F., Wittmayer, J., Kemp, R., Weaver, P., Backhaus, J., O'Riordan, T. (2013). Transformative Social Innovation - A Sustainability Transitions Perspective on Social Innovation. Paper presenterat vid konferensen Social Frontiers: The next edge of social innovation research, GCU's London Campus, England, 14-15 nov, 2013.

Haxeltine, A., Pel, B., Dumitru, A., Avelino, F., Kemp, R., Bauler, T., Kunze, I., Dorland, J., Wittmayer J., Søgaard Jørgensen, M. (2017). Towards a TSI theory - a relational framework and 12 propositions. TRANSIT Working Paper 16.

Hoffecker, E. (2019). Understanding Innovation Ecosystems - A Framework for Joint Analysis and Action. Cambridge: MIT D-Lab.

Howaldt, J., Kaletka, C., Schröder, A., Zirngiebl, M. (red.) (2018). Atlas of Social Innovation - New Practices for a Better Future. Dortmund: TU Dortmund University.

Howaldt, J., Kaletka, C., Schröder, A., Zirngiebl, M. (red.) (2019). Atlas of Social Innovation - 2nd Volume: A World of New Practices. München: Oekom.

Humsamverkan (2023). Inkluderande finansiering, https://www.humsamverkan.se/inkluderande_finansiering/, hämtad 2023-10-07.

- Kaletka, C., Markmann, M., Pelka, B. (2016). Peeling the Onion - An Exploration of the Layers of Social Innovation Ecosystems. *European Public Social & Social Innovation Review*, 1(2):83-93.
- Kåks, P. Bergström, A. Herzig van Wees, S., Målvist, M. (2022). Adapting a South African social innovation for maternal peer support to migrant communities in Sweden. *International Journal for Equity in Health*, 21(88):1-11.
- Lindberg, M. (2018). *Inkluderande forskning och innovation*. Stockholm: Formas.
- Lindberg, M. (2021). *Social innovation i civilsamhällets organisationer - kunskapsöversikt och policyrekommendationer*. Örebro: Entreprenörskapsforum.
- Lindberg, M. (2020). *Stöttning av sociala innovatörer – forskningsanalys i projektet The Joint Way*. Lund: Ideon Innovation.
- Lindberg, M., Danilda, I., Torstensson, B.M. (2012). Women Resource Centres – Creative Knowledge Environments of Quadruple Helix. *Journal of the Knowledge Economy*, 3(1):36-52.
- Lindberg M., Gross, S., Rönn, M., Nordin, L., Sandred, J., Wårngård, L., Norberg, C. (2019). Inclusive funding for enhanced impact of social sciences and humanities. *fteval Journal for Research and Technology Policy Evaluation*, (48): 80-85.
- Lindberg, M., Hvenmark, J., Nahfeldt, C., Hill, N. (2022). *Social innovation för arbetslivsinkludering - insatser och insikter från Sveriges civilsamhälle*. Luleå: Luleå tekniska universitet.
- Lindberg, M., Lindgren, M., Packendorff, J. (2014). Quadruple Helix as a way to bridge the gender gap in entrepreneurship? A case study of an innovation system project in the Baltic Sea region. *Journal of the Knowledge Economy*, 5(1):94-113.
- Lindberg, M., Tengqvist, A., Sevedag, V. (2018). *Social innovation i Europeiska socialfonden*. Stockholm: Forte & Svenska ESF-rådet.
- Mac Gregor, S. P., Marques-Gou, P., Simon-Villar, A. (2010). Gauging readiness for the quadruple helix - a study of 16 European organizations *Journal of the Knowledge Economy*, 1(3):173-190.
- Martinelli, F. (2013). Learning from Case Studies of Social Innovation in the Field of Social Services. I Moolaert, F., MacCallum, D., Mehmood, A. & Hamdouch, A. (red.), *The international handbook on social innovation*. Cheltenham: Edward Elgar, sid 346-360.
- Mc Glinn, M. (2018). *Translating Neoliberalism - The European Social Fund and the Governing of Unemployment and Social Exclusion in Malmö, Sweden*. Doktorsavhandling, Malmö universitet.

- Meeuwisse, A. & Sunesson, S. (1998). Frivilliga organisationer, socialt arbete och expertis. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 5(2-3):172-193.
- Moore, M-L., Riddell, D., Vocisano, D. (2015). Scaling out, scaling up, scaling deep - strategies of nonprofits in advancing systemic social innovation. *Journal of Corporate Citizenship*, 2015(58):67–84.
- Moulaert, F., MacCallum, D., Mehmood, A., Hamdouch, A. (red.) (2013). *The international handbook on social innovation*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Mulgan, G. & Pulford, L. (2010). *Study on Social Innovation*. London: The Young Foundation.
- Mötesplats Social Innovation (2022). *The social innovation ecosystem in Sweden. Rapport i EU-konsortiet Building Capacity for a Sustainable Society (BuiCaSuS)*. Malmö: Mötesplats Social Innovation.
- Nordiska ministerrådet (2014). *Socialt entreprenörskap og sosial innovasjon - kartlegging av innsatser for sosialt entreprenörskap og sosial innovasjon I Norden*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Phills, J. A. J., Deiglmeier, K., Miller, D. T. (2008). *Rediscovering Social Innovation*. *Social Innovation Review*. Stanford: Stanford Graduate School of Business.
- Pot F., Dhondt S., Oeij P. (2012). Social innovation of work and employment. I Franz, H-W., Hochgerner, J., Howaldt, J. (Eds.). *Challenge Social Innovation - Potentials for Business, Social Entrepreneurship, Welfare and Civil Society*. Berlin: Springer, sid 261-274.
- Regeringskansliet (2018). *Regeringens strategi för sociala företag – ett hållbart samhälle genom socialt företagande och social innovation*. Stockholm: Näringsdepartementet.
- Rehfeld, D. Schartinger, D. Weber, M., Rhomberg, W. (2018). Ready for Take-off? Processes of Social Innovation. I Howaldt, J., Kaletka, C., Schröder, A., Zirngiebl, M. (red.). *Atlas of Social Innovation - New Practices for a Better Future*. Dortmund: Dortmund University, sid 82-84.
- Rittel, H. W. J. & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Science*, 4:155-169.
- Sabato, S., Vanhercke. B., Verschraegen, G. (2017). Connecting entrepreneurship with policy experimentation? The EU framework for social innovation. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 30(2):147-167.
- Segnestam Larsson, O. & Brandsen, T. (2016). The Implicit Normative Assumptions of Social Innovation Research. I Brandsen, T., Cattacin, S., Evers, A., Zimmer, A. (red.), *Social innovations in the urban context*. New York: Springer, sid 293-302.

Styhre, A. (2013). *A social theory of innovation*. Malmö: Liber.

Sveiby, K-E., Gripenberg, P., Segercrantz, B. (red.) (2012). *Challenging the Innovation Paradigm*. New York: Taylor and Francis.

Svenska ESF-rådet (2010). *Kunskap, information, verktyg - en strategi för ett förstärkt transnationellt samarbete och social innovation i Europeiska socialfonden i Sverige*. Stockholm: Svenska ESF-rådet.

Svensson, L. & Florén, A-K. (2021). *Fånga nyttan av projekt - för kompetens och arbete. Socialfondens temaplattform för hållbart arbetsliv*. Stockholm: Forte och Svenska ESF-rådet.

Sweco (2021). *Effektutvärdering av det nationella socialfondsprogrammet - programperioden 2014–2020*. Stockholm: Sweco.

Sävenstrand, A., Svensson, L., Holmström, P., Forssell, R., Fred, M. (2012). *Pärlbandsprojekt - projekt som verktyg i en långsiktig utvecklingsstrategi*. Örebro: APeL.

TRANSIT (2016). *Synthesis across social innovation case studies. Deliverable no. D4.4. in the project "Transformative Social Innovation Theory" (TRANSIT)*.

Vinnova (2018). *Social innovation i Sverige - Kartläggning av ekosystemet för social innovation*. Stockholm: Vinnova.

von Jacobi, N., Edmiston, D., Ziegler, R. (2017). *Tackling Marginalisation through Social Innovation? Examining the EU Social Innovation Policy Agenda from a Capabilities Perspective*. *Journal of Human Development and Capabilities*, 18(2):148-162.

Westley, F., McGowan, K., Tjörnbo, O. (red.) (2017). *The evolution of social innovation - building resilience through transitions*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.